స్నేహం

చాగంటి శంకర్

కొండల్రావు సిటీ బస్సులో తనని తానే కూరుకున్నాడు. దౌర్జన్యంగా తోసుకొస్తున్న జనం చెమట కంపు. బస్సు కుదుపులు అతని ఆలోచనలని మాత్రం ప్రతిఘటించలేకపోతున్నాయి. "పొద్దున్నే కలుద్దాం" అని కృష్ణారావుతో అనడం మాత్రం అన్నాడు. "రాధని అడగడం ఎలా?" అన్న ఆలోచన అప్పుడు ఆ బస్సులోనే వచ్చింది. నాలు గైదు తలల నందుల్లోంచి బ సైక్కడి దాకా వచ్చిందో నని అప్పుడప్పుడు చూస్తున్నా "తలని తాకట్టు పెట్టైనా తేవాలి!" అనుకున్నాడు. "తాకట్టుకి తలని తీసుకొనే వా డెవడు?" అని తనని తానే ప్రశ్నించుకున్నాడు.

పొదుపు చేసి దాచుకున్న దంతా చెల్లాయి పెళ్ళికి ఖర్చు చేశాడు. 'అది పెళ్ళి కాకుండా ఉండి పోతుందేమో' అన్న బెంగవల్ల ఉద్యోగం లేకపోయినా 'మేం ఇప్పిస్తామ'ని భరోసా ఇచ్చి మరీ చేశారు పెళ్ళి. ఆ పెళ్ళికి సూత్రధారీ; పెద్దదిక్కూ కొండల్రావే. ఇప్పు డతను రెండు రోజుల్లో పది వేలు పుట్టించాలి!!

బస్సు దిగి ఇంటికి నడుస్తూ భార్యతో అనాలను కుంటున్న వాక్యాల్ని నెమరు వేసుకున్నాడు. సరిగ్గా అనుకున్నట్టూ, అతనికే ఆశ్చర్యమే సేలా అలానే ఆమెతో అనగలిగేడు.

"మే మిద్దరం కృష్ణార్జునులం అంటారు! స్నేహానికి మరు పేరు మేమే నంటారు! ఇదేనా స్నేహం? డబ్బు కావాలని మీ రడగానే కృష్ణారావు గారి స్నేహం ఎంతటిదో బయట పడ్డట్టేనా?" అంది రాధ.

అతను నొచ్చుకున్నాడు. ఆడవాళ్ళ మ. స్తత్వం అలానే ఉంటుంది అనుకున్నాడు.

"అలా అనకు రాధా—వాణ్ణి అనుమానించకు. వాడూ ఇబ్బందుల్లోనే ఉన్నాడు. అలాటప్పుడు వాణ్ణడిగి బాధపెట్టేను! వాళ్ళ నాన్నగారు జబ్బు పడ్డారని మన కిదివరకే తెలును. ఇప్పుడు డాక్టర్లు ఆపరేషను చేయించమని చెప్పేరట. వాడూ వస్తున్నాడు రేపు డబ్బు కోసమే—" అన్నాడు.

"పెళ్ళై అయిదేళ్ళైనా బాధ్యత తీరేదాకా పిల్లలొద్దన్నారు. సరేనని ఒప్పుకున్నా. మాత్రలు మింగుతున్నా. చెల్లాయి పెళ్ళికి ఉన్న డబ్బంతా ఖర్చు చేశారు. నే కాదనలేదు. మీరు నాకు అర తులం బంగారమైనా కొన్లేదు. ఇప్పుడు మావాళ్ళు పెట్టిన దాన్ని అడుగుతున్నారు. మీకేమైనా బాగుందా?" అంది.

ఆమె మాటల్లోని ఆంతర్యం అతని కర్థమైంది. నబబుగానే అంది ఆమె. నిజమే, అత నామెకి ఏదీ పెట్టలేదు! ఇన్నేళ్ళలో పెట్టడాని కెప్పుడూ అతని క్కుదరలేదు!! బంగారం అంటే ఆమెకు వెర్రి వ్యామోహమని తెలిసినా కొనలేకపోయేడు.

"దాని బతుకు బాగుండాలనే నా కోరిక. ఉన్న విషయాన్ని చెప్పేను. తర్వాత నీ ఇష్టం! నీ బంగారం మీద నా కధికారం ఉన్నాదని నే నండంలేదు—" అన్నాడు బాధగా అతను.

"ఛ. ఛ...మీరు న న్నర్థం చేసుకోవడంలేదు. తప్పకుండా పట్టుకెళ్ళండి. సంతోషంగా ఇస్తాను. పనయ్యేలా చూడండి. మోసపోకండి. ఆయనకి ఉద్యోగం వేయిస్తానని పెళ్ళిలో మీరే ఒప్పుకున్నారు. లంచం ఇవ్వాలి. ఇవ్వకపోతే ఉద్యోగం రాదు. ఇచ్చి, తెప్పించండి. మీ బాధ్యతకు నేను సహకరించనని ఎలా అనుకున్నారు? బంగారం విలువని మీకు తెలియజేద్దామని అలా అన్నా" అంది.

"రాధా! నీ మనసు వెన్న, కాదు బంగారం!!" అన్నా డతను.

"మనసు వెన్నే. ఇట్టే కరిగిపోతుంది! మనసు కిష్టమైంది మాత్రం బంగారం!!" అంది రాధ.

రెండు గొలుసులు, నాలుగు గాజులు, రెండు ఉంగరాలు... 'ఇది తులం ఉంటుంది', "ఇవి ఒక్కొక్కటీ రెండుకి పైచిలుకే", "ఇవి అరతుల మరతుల ముంటాయి"... అంటూ అంతా కలిపి, ఎనిమిది వేలకి పైగా వస్తుందని అతను చెప్పిన లెక్క ప్రకారం ఆమె లెక్కకట్టింది. కావాలంటే, తాళిని కూడా ఇస్తానన్నాది ఆ అలి! సెంటిమెంటుకి దెబ్బ తగిలి అతనే, "అమ్మో, వద్దొద్దు..." అన్నాడు.

రాత్రి పడుకుంటున్నప్పుడు అన్నా డతను—"థాంక్స్ రాధా—మనం చెయ్యాల్సిన ఆఖరి పనిదే! అక్కణ్ణుంచీ మనం, మన పిల్లలు, వాళ్ళ చదువులు...అంతే—" అని.

"నాకు చాలా ఆనందంగా ఉంది. ఈ బంగారం పోయినా ఫర్వాలేదు. మీ రా మాటన్నారు, అంతే చాలు. దీన్ని స్వార్థమని మీ రనకండీ?" అంది రాధ.

తెలతెలవారుతూంటే కాఫీతో ఆమె లేపిం దతన్ని, నగల్ని జాగ్రత్తగా కాగితంలో కట్టి ఇచ్చింది. "జాగ్రత్తా?" అంది దాన్ని జేబులో అతను పెట్టుకుంటూంటే.

"గుడ్ లక్", అని సాగనంపింది.

అతను రోడ్డుమీద నడుస్తూంటే చలిచలిగా ఉంది. అరగంట నిరీక్షిస్తే గాని రాలేదు బస్సు. అతనికేదో అపరాధం చేస్తున్న భావం కలిగింది. బంగారం కొనమని రాధంటే అతనే మనేవాడు? "కొందాంలే! కాని బంగారం మీద మోజు పడ్డమన్నది మాత్రం నా కిష్టం ఉండదు. స్నేహితుడు బంగారం కన్నా విలువైనవాడు! స్నేహం ముందు ఆ లోహం ఎందుకూ పనికిరాదు. మెరుస్తుంది కాబట్టి, అలంకారంగా బాగుంటుంది కాబట్టి, ఎక్కడపడితే అక్కడ దొరకదు కాబట్టి, కాలంతో, వాతావరణంతో మారదు కాబట్టి దాని కంత విలువ!! తెలివైన వాళ్ళూ, తెలిసున్న వాళ్ళూ అలా ఆలోచించాలి! అందరిలా ఆ లోహం మీద వ్యామోహం పెంచుకోకూడదు—" అని హితబోధ చేసేవాడు! అనాదిగా సువర్ణానికి 'సుపీరియారిటీని' మనిషివ్వ బట్టేగా దాని విలువ పెరిగింది? యుద్ధాలు జరిగింది, కలహాలు పెరిగింది, ఆప్యాయత నలిగింది నలునంత కనకానికే గా?? అలా వాదించే అతనికి సమాధానాన్ని ఆమె ఇవ్వలేకపోయేది. ఇప్పుడదే బంగారం అతనికి అక్కరకు వచ్చిన చుట్టమైంది! అయితే, అతనికేదో భయం భయంగా ఉంది. తప్పు చేస్తున్నట్లు, ఇంటనున్న సిరిని గెంటేస్తున్నట్లు, ఆప్యాయతని చూపించే మనిషిని త్యజిస్తున్నట్లు అనిపిస్తున్నది. అతని జేబులో నలుగుతూన్నది మాటలురాని ఓ లోహంలా తోచట్లేదు. మనిషిలా, అతన్ని నిలదీసే వ్యక్తిలా అనిపిస్తోంది!! "మెటీలున్న" మెటలులా తోస్తోంది!!

కృష్ణారావుకీ, తనకీ ఉన్న స్నేహాన్ని ఆమె చులకన చేసింది. "నిజానికి, వాడు ఉత్తముడు" అనుకున్నా డతను. ఆమే బంగారానికి విలువని అతను స్నేహాని కిచ్చేడు. ప్రాక్టికలుగా అప్పుడతనికి 'అవుతున్నది' బంగారమే! కాని, స్నేహం నిష్కల్మషమైందే అయినా పరిస్థితుల ప్రభావం దానిమీద పడ్డది. ఆ టైములోనే వాడి తండ్రికి బాగుండకపోవడం అతని దురదృష్టం! లేకపోతే వాడిచ్చేవాడే. స్నేహాన్ని ఋజువు చేసుండే వాడే. అది అర్థంచేసుకోక బంగారం ముందు 'బంగారం లాటి' స్నేహం ఓడినట్లు రాధ ఊహిస్తోంది—అనుకున్నాడు.

"పొద్దున్నే ఆరూ, ఆరున్నరకి చిక్కడపల్లిలో కలువు. 'డిస్ట్రిక్కు'ల్లో సంగతి నాకు తెలీదు గాని ఇక్కడ మాత్రం ఫిక్సెడ్‌గా లోనుని ఇరవై మందికే రోజుకిస్తారు. హెడ్డాఫీసులో ఏభైమందికనుకుంటా ఇస్తారు. మనకిద్దరికీ చిక్కడపల్లే దగ్గర. ముందుగా మనం టోకెన్ తీసేసుకోవాలి. లేకపోతే మర్నాడు రావాల్సిందే—" అన్న కృష్ణారావు మాటలు అతనికి గుర్తొచ్చేయి. నిజానికి మార్గాన్ని చెప్పింది కృష్ణారావే! బంగారం పెట్టి అప్పు తేవొచ్చునని అతనికి తెలిసినా దాన్ని గుర్తుకు తెచ్చిందీ, దాని పద్ధతినంతా చెప్పిందీ కృష్ణారావే. అతని కా విషయంలో అనుభవం ఇంతవరకు లేదు. చట్టబద్ధంగా, న్యాయబద్ధంగా డబ్బు పుట్టే మార్గం అతనికప్పుడు కనిపించింది అదొక్కటే!

తీరా చిక్కడపల్లిలో దిగి "ప్రూడన్షల్ బేంక్" బోర్డు కనబడ్డాక అతనికి భయం ఎక్కువైంది. కడుపులో దేవేసినట్లయింది. తర తరాలుగా సిరిగా, లక్ష్మీదేవిగా స్థానాన్ని సంపాదించుకున్న బంగారాన్ని తాకట్టు పెట్టేందుకు భీతి! ఎంతో (!) తెలిసినా, తెలిసినట్లు అతననుకుంటున్నా, అంతలా పడుతూన్న భయానికి అర్థం అతనికి తెలియలేదు!

"ఏరా, ఇంత లేటు ?" అన్నా డతన్ని చూస్తూనే కృష్ణారావు.

"నీకేంరా స్కూటరు మీదొచ్చేవు! నే బస్సులో వచ్చేను. ఇంత పొద్దుటే ఆటోలూ లేవక్కడ—" అన్నాడతను.

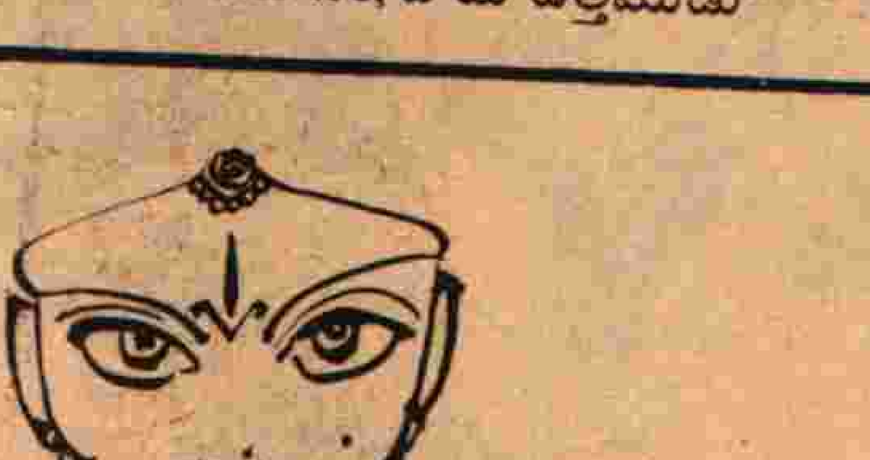

సన్మార్గ హాసావళి

దీ పావళి
చిరుదెందపు హాసావళి
శ్రామిక జన తాపావళి- తటనీతట వికసత్ కాశావళి.
అధర్మాన్ని పాతిపెట్టి, అన్యాయా న్నణగగొట్టి
ధర్మానికి దేవాలయం, న్యాయానికి వసతి గృహం
నిర్మించిన పూర్వ యుగపు టవశేషపు గాథావళి.
ఊరూరా ఒక నరకుని కోరలలో చిక్కుకొన్న
అబలా జన రోదనతో దిక్కుడ్యములే పగిలిన
పసిపాపల కన్నీరే మున్నీరై విరిసిన
ఆ అబలల-ఆ పాపల మరణ వేదనా నాదం
ఈ సమాజ సంస్కారపు కృష్ణుని హృదయం కదలించదు.
విలయాగ్నులు ప్రేరించదు. ఉద్రేకం రగిలించదు.
ఈ ఘోరం,ఈ క్రౌర్యం మీ ఇల్లాలికి జరిగిన-
మీ చెల్లెలికే పరలిన తగిన సాక్ష్యములు లేవని
కూట సాక్ష్యములను నమ్మి, కామాంధుల విడిచిపుచ్చి
కాఠిన్యం ప్రబల నిచ్చి పారతంత్ర్య బంధంతో,
పడగ విప్పు స్వార్థంతో మసలిన ఈ సమాజం
లుకలుకమను పురుగులతో విచ్చలవిడి పుచ్చిపోయి
విచ్చుతుంది నిజం- నిజం!
రక్ష చేసికొని సాగును ప్రతి పౌరుడు కృష్ణుడుగా
ప్రతి భామయు ఒక సత్యగా ఒక ద్రౌపదీ శక్తిగా
విజృంభించి ఆ నరకుల కురులు కోసి, తలలు తరిగి
మంచికి పట్టం గట్టిన ఆ నాడే దీపావళి!
సన్మార్గపు_హాసావళి!!

-మొవ్వ వృషాద్రిపతి

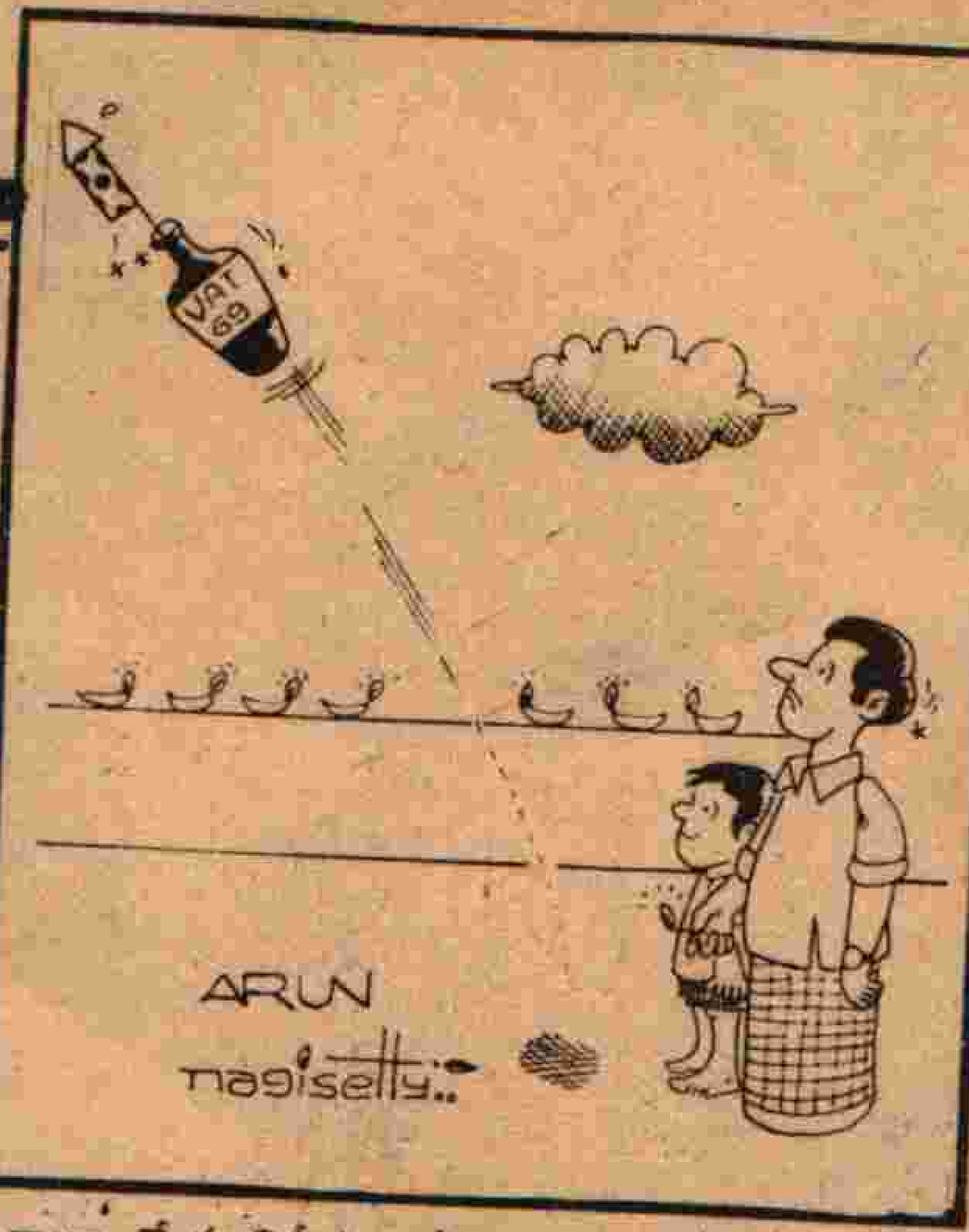

నిజానికి ఆటోలున్నా, "ఎందుకు దండగని" అతనే బస్సులో రావాలని వచ్చేడు.

"సర్లే, పద పద..." అంటూ బేంకు మెట్లెక్కించేడు కృష్ణారావు.

క్యూలో నిలబడ్డారిద్దరూ. "నే టోకెను తీసుకున్నా నా నెంబరు మూడు!" అన్నాడు కృష్ణారావు. కొండల్రావు క్యూని పరీక్షగా చూస్తుంటే, ఫర్వాలేదు, దొరుకుతుందిలే, అన్నట్టు సముదాయించేడు కృష్ణారావు. క్యూలో ఆడవాళ్ళూ ఉన్నారు. స్థితి గల వాళ్ళలా కనిపిస్తున్న వాళ్ళూ, 'మామూలు మనుషులూ' కూడా ఉన్నారు. అతనికి పదిహేడో నెంబరొచ్చింది. తలవెంట్రుకవాసిలో వచ్చిన కార్యం సఫలీకృతమైంది. తొమ్మిది దాటేదాకా వాళ్ళిద్దరూ ఇరానీ కేఫులో టీ తాగుతూ గడిపేరు.

"సుమారెన్ని తులాలు తెచ్చావు?" అడిగేడు కృష్ణారావు.

"ఎనిమిదికి పైగా—"

"అయితే ఎనిమిది వేలే వస్తుంది. మరి మిగతాది??"

"ఉన్నదంతా పట్టుకొచ్చేను. మంగళసూత్రం కూడా ఇస్తానంది దావిడ. నేనే వద్దన్నాను—"

"మంచిపని చేసేవు. మంగళసూత్రమే? నా కామాటంటే బాధనిపిస్తోంది. నాకు అయిదు వేలకి పైనే రావాలి. ఆపరేషనుకి అయిదూ అవుతుందన్నారు డాక్టర్లు. ఏం ఎక్కువచ్చినా నే సర్దుతాలే—"

"థేంక్స్—"

వాళ్ళు బేంకులో కొచ్చేసరికి బేంకు రద్దీగా ఉంది. నెంబర్ల వారీగా బంగారం కొలవబడుతోంది. బేంకులో రకరకాల మతాల వాళ్ళు, రంగుల వాళ్ళు ఉన్నారు. ధనవంతుల వాసనేస్తున్న వాళ్ళూ ఉన్నారు. బంగారంలా కళకళలాడుతూన్న వాళ్ళు, కాంతిలేని కళ్ళ వాళ్ళూ ఉన్నారు. తాకట్టు పెడుతూన్నందుకు అందులో ఎవరికీ బాధున్నట్లు కొండల్రావుకి తోచలేదు. అతనికి మాత్రం బితుకు బితుకుగా ఉంది. వాళ్ళకి మామూలు విషయంలా ఉంది!

"డబ్బున్న వాళ్ళల్లా కనిపిస్తున్నారు. వాళ్ళకేమంత అవసర మొచ్చిందంటావ్??" అనడిగేడతను.

"నీకు తెలీదు... అందరూ మనలా అవసరానికే వస్తారనుకుంటున్నావ్! ఇక్కడ గోల్డు పెట్టి డబ్బు తీసుకొని బైట వడ్డీలకి తిప్పుతారు... 'లాకర్' తెరుచుకుంటే బేంకుకి వెంటనే డబ్బు కట్టాలి. ఇలా బంగారాన్ని పడేస్తే బేంకువాళ్ళ లాకరే ఉపయోగపడుతుంది. వడ్డీకి తిప్పుకోడానికి డబ్బూ వస్తుంది!!" అన్నాడు కృష్ణారావు.

"ఇక్కడ కూడా వడ్డీ కట్టాలిగా?"

"కట్టాలి. ఎంత? బైట ఇక్కడ దానికంటే నాలుగైదు రెట్లు సంపాయిస్తారు... బంగారం ఉంటే మనం చెయ్యలేంది లేదనుకో!!"

"నిజమే! బంగారం ఉండబట్టేగా కనీసం ఇలా డబ్బు తెచ్చుకోగలుగుతున్నాం. ఇంక లేని వాళ్ళ సంగతేంటి??"

"ఉండాలిరా.. మన దగ్గర ఇరవై తులాలు మినిమమ్ ఉండాలి. లేపోతే అవసరానికి ఎవరు చూస్తారు మన్ని?"

ఇంతలో కృష్ణారావు నెంబరొచ్చి అతను వెళ్ళాడు. త్రాసులో బంగారాన్ని వెయ్యడం చూస్తుంటే కొండల్రావుకి 'కృష్ణతులాభారం' గుర్తొచ్చింది! కృష్ణారావుకి అతనన్నట్లు అయిదు వేలూ అణాపైసలతో సహా సరిగ్గా వచ్చింది. కొండల్రావు కోసం చాలా సేపు నిరీక్షణ చేయాల్సి వచ్చింది. అతనికి వెయ్యికిపైగా అనుకున్న దానికన్నా తగ్గింది. ఉంగరాల 'రాళ్ళ' బరువుని తీసేయడం వల్లా, గొలుసులు అనుకున్నంత తూగక పోవడం వల్లా తక్కువొచ్చింది. "వీళ్ళ తూకం కరక్టేనా? మోసం ఏమీ ఉండదుగా?" అంటూ అతను కృష్ణారావుని విసిగించేడు. "ఇది బేంకురా నాయనా! మోసాలు బైట. ఇక్కడ కాదు—" అని కన్విన్స్ చేసేసరికి కృష్ణారావుకి తాతలు దిగివచ్చేరు. ఫార్మాలిటీలన్నీ పూర్తి చేసుకొని, వచ్చిన ఏడు వేల ఇరవై రూపాయలని లెక్క పెట్టుకొని అతను కృష్ణారావుతో బైటకొచ్చేసరికి పదకొండున్నరయింది.

"మరి ఆ 'మూడు' సంగతి ఏం ఆలోచించావ్?" అడిగేడు కృష్ణారావు.

"రేపొచ్చి ఆ ఉన్నదీ పెట్టేద్దామని—" ఆలోచించకుండానే కొండల్రావు అన్నాడు.

"ఏది, మంగళసూత్రము?"

"అతడి నేనే కట్టేను. తీసి మళ్ళీ వెయ్యొచ్చు..."

"నో... అలాటి మాటలనకు. కొంచెం టైమున్నా బావుండు... ఎక్కడేనా అడిగి తెచ్చివాణ్ణి. మరీ రెండు రోజుల్లో—"

"ఏం చెయ్యడం? పదహారున ఇంటర్వ్యూ. ఆ విషయం నాకు తెలిసిందీ నిన్నే. తెలీగానే నీ దగ్గరికే వచ్చేను. రేపు సాయంత్రానికి విజయవాడకి వెళ్ళి తీరాలి."

"కూర్చో, చెప్తా" అంటూ కృష్ణారావు స్కూటరు స్టార్టు చేసేడు. 'ఎక్కడికి?' అన్న కొండల్రావు ప్రశ్నని పట్టించుకోలే దతను.

అరగంటలో అతను ఓ ఇంటి ముందు స్కూటరాపాడు. 'రా—' అంటూ కొండల్రావుని తీసుకెళ్ళేడు.

"దశరథ్...దశరథ్..." అంటూ తలుపుకొట్టేడు.

తలుపు తెరుచుకోగానే కృష్ణారావు 'దశరథ్ లేడూ?' అనడిగేడు, వచ్చిన పెద్దావిడతో. "ఉన్నాడు... కూర్చో" అంటూ సోఫాని చూపిందామె. ఇద్దరూ సోఫాల మీద కూర్చున్నారు.

"ఏరా..." అంటూ దశరథ్ వచ్చేశాడు.

"పనిపడి వచ్చేన్రా... ఇతను నా క్లోజ్ ఫ్రెండు కొండల్రావు..." అంటూ కృష్ణారావతనికి కొండల్రావుని పరిచయం చేసేడు.

కరచాలనం చేసేక కృష్ణారావు "వన్ మినిట్.." అంటూ బయటికి తీసుకెళ్ళేడు, కొండల్రావుని కూర్చోమని సంజ్ఞచేస్తూ.

పది నిముషాల తర్వాత ఇద్దరూ వచ్చేరు. దశరథ్ కొండల్రావు పక్కనే కూర్చుని "చూడు సార్, కృష్ణా నేనూ చిన్ననాటి నుంచీ స్నేహితులం. కృష్ణ మీ విషయమంతా చెప్పేడు. నేను వస్తువు పెట్టకపోతే అప్పు ఎవరికీ ఇవ్వను. కృష్ణ మాట మీదిస్తున్నాను. నూటికి నాలుగు రూపాయలు వడ్డీ. ప్రతినెలా మొదటి వారంలో వడ్డీ ఇచ్చేయాలి. ఏ నెల్లోనైనా వడ్డీ కట్టకపోతే అది అసల్లోకి కలుపుతాను. మీ కిష్టమైతే చెప్పండి.. నేనిలా నిర్మొహమాటంగా మాట్లాడుతున్నందు కేమీ అనుకోకండి... ఎంత? మూడా కావాల్సింది?" అన్నాడు.

కొండల్రావు కామాటలు విన్నాకే అర్థమైంది అతన్ని కృష్ణారావు అక్కడి కెందుకు తీసుకొచ్చిందీ. నాలుగు సెకెండ్లు ఏదీ మాట్లాడ లేదతను.

"ఈ పరిస్థితుల్లో నాకు తోచిన మార్గం చూపేవ్రా..." అంటూ ఇంకా ఏదో అనబోయేడు కృష్ణారావు.

"'నాలుగు' అన్నది చాలా నార్మలు సార్. పద్దాకా వడ్డీ ఇస్తున్నారు..." అన్నాడు దశరథ్.

కొండల్రావు వాళ్ళిద్దరినీ మార్చి, మార్చి చూసేడు.

"థేంక్యూ.. మూడు వేలివ్వండి.. వడ్డీ అన్న మాట ప్రకారం ఇస్తాను-" అన్నాడు.

"ఆ విషయం అతనికి నేనే చెప్పేను. డబ్బు విషయంలో ఎంత నిక్కచ్చిగా నువ్వుంటావో ముందే చెప్పేను—" అన్నాడు కృష్ణారావు.

దశరథ్ లోపలకెళ్ళి పావుగంట తర్వాత వచ్చేడు. నోట్లని కొండల్రావుకి అందించేడు. 'లెక్క పెట్టుకోమన్నాడు. 'నోట్లు పాతగా ఉన్నాయి, ముక్క వాసనేస్తున్నాయి—' అని లెక్కపెడుతూ కొండల్రావు అనుకున్నాడు.

కృష్ణారావు కొండల్రావుని బస్టాపులో దిగబెట్టేడు. "చాలా థేంక్సురా. ఓ ప్రోబ్లమ్ తీరింది" అన్నాడు కొండల్రావు. "విజయవాడకి ఇవాళే వెళ్ళిపో. మోసపోకుండా ఉద్యోగం వచ్చే ప్రయత్నం చెయ్యి—"

"మోసం లేదు. అది డైరెక్టు బేరమే! ఏ వస్తువూ పెట్టకపోయినా నన్ను నమ్మి అతను నీ వల్లే ఇచ్చేడు... నీ ఋణం ఎలా తీర్చుకోను?"

"ఛ...ఛ.. స్నేహంలో ఋణం ఏమిట్రా? ఆ మాత్రం చేసుకోకపోతే ఎలా? నువ్వు మాత్రం నాకవసరం అయితే చెయ్యవా ఏంటి?" అన్నాడు కృష్ణారావు.

కొండల్రావు ఇంటికెళ్ళేసరికి రెండు గంటలైంది.

*** ***

ఇదంతా జరిగి ఆరేళ్ళయింది. అంత అప్పూ కొండల్రావు తీర్చడానికి ఆరేళ్ళు పట్టింది. ఈ ఆరేళ్ళలో లంచమిచ్చి ఉద్యోగం తెచ్చుకున్న అతని బావమరిది ఆఫీసరయేడు. అతనికిప్పుడు రెండు వేలకిపైగా జీతం వస్తుంది. కొండల్రావు ఉద్యోగం మాత్రం అరంగుళం కూడా జరగలేదు. పదిహేను రూపాయల ఇంక్రిమెంటు చొప్పున జీతం పెరిగింది! ఇద్దరు కొడుకులతో సంసార భారమూ పెరిగింది. కొండల్రావు, కృష్ణారావూ స్నేహితులు! 'కృష్ణారావు నా స్నేహితుడు', "కృష్ణారావు ఈజ్ మై ఫ్రెండ్" అని గర్వంగా కొండల్రావు చెప్పుకుంటాడు.

అయితే,

ఆరేళ్ళ క్రితం మూడు వేల అప్పుని వడ్డీకిచ్చింది దశరథ్ కాదు, కృష్ణారావే! దశరథ్ చేత తన డబ్బునే ఇప్పించాడు! వడ్డీకి!! కొండల్రావు కెవరేనా అలా అని చెప్పినా నమ్మడతను. చెప్పిన వాళ్ళని వెక్కిరిస్తాడు కాని విశ్వసించడు! ★